

TARTALOM

I.

BEVEZETÉS 6

II.

A VÁROS LEÍRÁSA 11

*Pera • A hét domb és az Aranyszarv-öböl • Üszküdár
Boszporusz • Természeti csapások • Tűzvészek*

III.

A HELYIEK ÉS SZOKÁSAIK 23

*Öltözködés • Titokzatos török nők • Élet Isztambul házaiban
A legfontosabb ünnepek • A török konyha csodái
Török fürdők • Orvoslás • Szex és rabszolgaság*

IV.

PIACOK, KÁVÉHÁZAK ÉS ÓPIUMBARLANGOK 46

*Piacok és bazárok • Kereskedelem • Kávéházak, borospincék és ópiumbarlangok
Céhek • Oszmán pénzek • Árak és adók*

V.

SZULTÁNOK, NAGYVEZÍREK, KÖVETEK ÉS JANICSÁROK 58

*A szultán • A nagyvezír • Az anyaszultána • Követek
Janicsárok • Hadsereg és felkelések • Törvény és rend*

VI.

AMIT LÁTNI KELL 74

*Hagia Szophia • Kék mecset • Hippodrom • Kis Hagia Szophia
Városgal • Kárije-mecset • Rusztem pasa-mecset
Dzsagaloglu-fürdő • Szulejmán-mecset • Galata-torony*

VII.

TOPKAPI SZERÁJ 96

Első udvar • Második udvar • Harmadik udvar

A hárem • Egzotikus ízek a háremben

A szultán utóda • Nem olyan, mint mások

VIII.

MUSZLIMOK, KERESZTÉNYEK ÉS ZSIDÓK 113

A szultán imádkozik • Mecsetek • Muftik és imámok

Kegyves felajánlások • Iskolák és könyvtárak • Halál és temetés

Ejüpi és más zarándokhelyek • Ramadán és más vallási ünnepek

Dervisek és szentek • Relikviák és babonák • Más vallások

IX.

FESZTIVÁLOK, TŰZIJÁTÉKOK ÉS KIRÁNDULÁS

A BOSZPORUSZON 130

A szultán vízre száll • Kikapcsolódási lehetőségek

Ünnepségek • Egy herceg körülméletlése

Térkép 138

Szerzői megjegyzés 140

Idézetek forrása 140

Illusztrációk forrása 141

Név- és tárgymutató 142

BEVEZETÉS

Úgy vélem, más városok talán elpusztulnak, de ez a város mindaddig fennmarad, amíg ember él a földön.

PETRUS GYLLIUS: KONSTANTINÁPOLYI
RÉGISÉGEK, 1561

A Földközi-tenger partján nincs még egy olyan csodálatos fekvésű hely, mint a gyönyörű Isztambul. Minden irányból víz veszi körül, és itt ver éket Ázsia és Európa közé a fenséges Boszporusz, amelynek mindkét oldalát elfoglalja a páratlan szépségű város.

Már az ókorban is nagy tiszteletnek örvendett Bizánc, amelyet Büzasz

Isztambul sziluettje lenyűgöző. A város fenséges mecsetei az Aranyszarv-öböl túlsó oldalán épültek. Az előtérben Pera

a Kr. e. IV. században alapított a delphoi jósa parancsára, és amelyet Nagy Konstantin császár tett meg birodalma fővárosává. Utódai fenséges palotákkal és templomokkal gazdagították a várost, köztük a leghíresebb az Hagia Szophia, amelyre egész Európa irigységgel vegyes csodálattal tekintett. A bizánci császárok ezer éven át kormányozták birodalmukat a város félelmetes falainak biztonságából. Az oszmán szultánok, akik azóta székelnek itt, hogy II. Mehmed 1453-ban bevette Konstantinápolyt, és Isztambulnak nevezte át, tovább szépítették a birodalmi fővárost, újabb és újabb épületekkel bővítve kedvenc palotájukat, a Topkapi szerájt, ahol háremük gyönyöreit élvezhetik, és új mecsete-

ket, egyetemeket és fürdőket emeltetek szerte a városban.

Ha Isztambulba indulunk, készüljünk arra, hogy hosszú utat kell megtennünk a Balkánon vagy az Égei-tengeren keresztül. A hajóút sokkal élvezetesebb, bár lehet, hogy útközben kiráz minket a hideg, amikor a légénység a régi idők kalózáiról mesél, akik Észak-Afrikából csaptak le a gyanútlan keresztény hajókra, hogy utasaikat életük végéig tartó rabszolgasorba taszítsák. De ezek a történetek csak még jobban felcsigázzák érdeklődésünket, amelyet bizonyára amúgy is magukkal ragadtak az isztambuli utcák életéről szóló mesék: hogyan vehetünk meg az árutól roskadozó bazároknak bármit, amit a szívünk megkíván, legyen szó egy királyi méretű gyémántról vagy egy abesszíniai fekete rabszolgányról, és hogyan lehet, hogy a város leghatalmasabb emberei azok az eunuchok, akik a szultán ágyasait őrzik. Ha elolvassuk ezt a könyvet, kiderül, hogy

a mesék java része igaz, legalább részben – és megtanuljuk, hogyan kell alkudozni a boltokban és a piacon, megtudjuk, milyen titkokat rejtenek a hárem megközelíthetetlen szobái, hol láthatunk eksztázisba eső kerengő derviseket, és hogyan vehetünk részt a fürdőzés meglehetősen érdekes ritusában.

Ezekbe a gondolatokba merülve érkezünk meg hajónkon egy félsziget-hez, amelyet megkerülve feltáru előtünk a város sziluettjét alkotó kupolák és minaretek soha el nem felejthető látványa. Az Ūr 1750. esztendeje a legjobb időpont, ha szeretnénk meglátogatni Isztambult. I. Mohamed szultán az építkezések megszállottja, és nagyon sokat tett, hogy emelje fővárosa fényét: mecsetekkel, iskolákkal, könyvtárakkal és ragyogó szépségű szökőkutakkal ékesítette Isztambult. Nem csoda, hogy Lady Mary Wortley Montagu, a brit követ felesége, csupán egy emberöltővel ezelőtt meghatódva írta le az otthonából elé táruló

látványt: „a kikötő, a város, a szeráj és Ázsia távoli hegyei – így együtt valószínűleg a legcsodálatosabb látvány az egész világon”.

Miközben hajónk befut a kikötőbe, és a kiszálláshoz készülődünk, talán felmerül bennünk, vajon milyen fogadtatásban lesz részünk? Nos, az előrelátóbbak felfegyverkeztek egy ajánlólevéllel, amelyet hazájuk nagykövete írt, de a hatóságokkal aligha lesz bármilyen problémánk – annál is inkább, mivel már napokkal vagy talán hetekkel ezelőtt átléptük az Oszmán Birodalom határait (amelyek Perzsiától a Dunáig és a Krím-félszigettől Algírig nyúlnak). Akár üzleti ügyben, akár diplomataként, vagy talán csak a kaland kedvéért jöttünk Isztambulba, induljunk egyenesen Perába, az

TÖRÖK PÉNZ ÉS BAKSIS

Meglehetősen bonyolult téma, de megértése elengedhetetlen a túléléshez.

A legfontosabb fizetőeszköz a *kurus*. Ez egy ezüsből vert érme, amelyet mindenhol elfogadnak. Valaha annyit ért, mint a francia *ecu*, de mára nagyon elértéktelenedett.

Egy *kurus* 40 *parát* ér, egy *para* pedig 3 *akcsét* – de ne bajlódjunk az akcsékkal, annyira értéktelének.

Kisebb tranzakciókhoz *parára* lesz szükségünk, nagyobbakhoz pedig *kurusra*.

Ne feledjük: bárhol is járunk, egy kis pénzzel – a helyiek *baksis*nak hívják – minden problémánkat megoldhatjuk. Ha viszont nem adunk *baksist*, szinte semmit sem fogunk tudni elintézni.

Nagyon ügyeljünk a hamis pénzekre, amelyekből rengeteg kering Isztambulban (lásd IV. fejezet).

Aranyszarv-öböl északi oldalára, ahol az európaiak laknak.

Ha találtunk magunknak egy kényelmes szállást, keríteniünk kell egy jó dragománt, vagyis tolmácsot. Először hazánk nagykövetségén érdeklődünk, ahol a személyzet alighanem egy fanarióta görögöt fog ajánlani (a fanarióta azt jelenti, hogy a város Fener nevű részében él). Sikereink záloga egy jó tolmács, aki amolyan mindenesként szol-

A pompás öltözetű francia követ és dragománja

gál: segít boldogulni a nyelvvél, amely egyetlen európai nyelvre sem hasonlít, elmagyarázza, mennyit érnek a török pénzék, és bemutatja a baksisadás szokását – ami kulcsfontosságú része a város mindennapjainak. A segítségével beszédbe elegyedhetünk a helyiekkel, és megtudhatunk néhány dolgot a szokásaikról: hogyan tudnak evőszéköz nélkül enni, milyen ruhákat viselnek a nők otthon, melyek a legnagyobb ünnepek és miről pletykálgodnak a kávéházakban.

Egy jó dragomán emellett segít, hogy ne kerüljünk bajba, és például elmondja, hogyan kell viselkedni egy mecsetben. Megmutatja, hogyan kerülhetjük el a janicsárokat, akik hírhedten fennhájzva vonulnak a város utcáin. Viselkedésük emlékeztetni fog minket arra, hogy ezek a katonák nem-

A fenséges Hagia Szophia mecset eredetileg a bizánci császárok által emelt templom volt

rég Bécs kapui alá vezették a török hordákat. Megtanuljuk azt is, milyen fontos, hogy ne idegesítsük fel a hatóságokat. Egy emberöltővel ezelőtt a velencei követet, aki pedig elég tekintélyes személy volt, a szultán egyetlen intésére börtönbe csukták. Sokan szerencsét-

lenül választottak maguknak tolmácsot, amint azt bizonyára hallani fogjuk. Így járt nemrég Sir James Porter, aki figyeltette a tolmácsát, attól tartva, hogy fontos üzenete sosem fog elérni a címzetthez. Mint kiderült, dragománja a címzett helyett egy másik tolmáccsal találkozott egy házban, „ahol jó hangulatban, kártyázással és egyéb szórakozásokkal múltatták az időt”. De ne aggódjunk, ebből a könyvből a tol-

A természet is a világ fővárosának teremtette.

OGIER GHISELIN DE BUSBECQ,
A SZENT RÓMAI BIRODALOM
KÖVETE, 1550 K.

köt meg. Egy igazi úr kizárólag bőrből vagy szövetből készült papucsban jár. Ha ki kell mennie az utcára, nehéz bőrcipőbe bújik, illetve bő bőrcizmát vesz, ha lovagolni indul.

A török nők az utcán *feredzsét*, vagyis hosszú, bő felsőruhát hordanak, amely általában angol szövetből készül, és kettős célt szolgál: eltakarja a drágább alsóruházatot és – természetesen – a nők alakját. Arcukon *jasmakot*, vagyis nagyon finom muszlinból készült kendőt hordanak, amely a szem és az orr kivételével befedi az egész arcot. A jasmak felett fekete fátyolt viselnek, ez a pecse. A kormányzat őszinte megdöbbenésére a pecse az elmúlt években egyre átlátszóbbá kezd válni. A hatóságok szerint minden nő potenciális provokátor, és a kormány mindent megtesz, hogy szigorítsa a pecsére vonatkozó előírásokat, de teljesen hiába. A muszlim nők sárga cipőt hordanak, szemben a nem muszlimokkal, akik fekete vagy más, sötét színű lábbelit viselnek.

Ezek az egyhangú ruhák kivül a társadalom felső osztályába tartozó török nők otthon szédítő mennyiségű ruhát tartanak, bár aligha lesz lehetőségünk ezek közül akár egyet is megpillantani. A jómódú nők nadrágja burszai brokátból, virághímzéses selyemből vagy damasztból készült. Ez alatt hosszú, bő ujjú inget viselnek, amelyet a nyakuknál valamilyen ékszerrel fognak össze. Emellett gyakran hordanak rövid kabátot és kaftánt. Télen a férfiakhoz hasonlóan bundába

bújnak – már aki megengedheti magának. Lábukat puha, marokkói bőrből készült papucsba bújtatják. Mivel még ezzel a párját ritkító ruhatárral is elégedetlenek, a török nők odavannak a különböző kiegészítőkéért. Díszes övet hordanak, gyakran gyémánttal díszített csattal, de gyémántot varrnak a hálósipkájukba is, sőt az otthoni tárgyaik is tele vannak ékkövekkel.

A szegényebb nők, akik nem engedhetnek meg ilyen finomságokat, az ékkövek helyett hímzéssel díszítik a ruhájukat, bár egyesek megengedik maguknak azt az extravaganciát, hogy fátylukat aranypénzzel díszítik. Általában hosszú nadrágot és fölötte egyszerű köpenyt hordanak, otthon pedig mezítláb járnak, bár ha kimennek a városba, papucsot vagy cipőt húznak. Aaron Hill, az angol utazó, aki a XVIII. század elején járt Isztambulban, csipős megjegyzéssel illette a szegény nők ruházatát: „az egyszerűbb nők csupasz lábbal járnak, derekukra valami kötelet tekernek, fejükre pedig koszos törülközőt csavarnak”.

TITOKZATOS TÖRÖK NŐK

A muszlim nők csak teljesen beburkolózva léphetnek ki az utcára, de ettől még titokzatosabbak és vonzóbbak lesznek az európaiak szemében, különösen, ha a férfiakat kérdezzük. Ha az utcán követünk egy nőt, aki *feredzsébe* és *jasmakba* burkolva megy előttünk, szabad utat engedhetünk a fantáziánknak. Lehet, hogy egy testes matrónát

A fátyluk mögé rejtőző muszlim nők minden nyugati férfi fantáziáját megmozgatják

követünk, akinek sötét szemei és telt ajkai vannak, de az is előfordulhat, hogy a hölgy egy fiatal, darázsderekú, hófehér bőrű szépség. A pletykák szerint a nők anonimitása valójában azt jelenti, hogy annyi tiltott kapcsolatuk lehet, amennyit csak akarnak. A szóbeszéd szerint az ilyen kalandokra vágyó nők durva, fekete anyagból készült feredsét hordanak (szemben a rózsaszín vagy lila ruhákkal).

Első látásra úgy tűnhet, hogy a török nők sokkal alárendeltebb életet élnek, mint nyugati társaik, hiszen életük java részét kénytelenek otthonukba zárva tölteni, arcukat csak legközelebbi férfi rokonaik előtt tárhatják fel, ráadásul

több más nővel osztoznak a férjükön. Azonban ha egy házasság nem sikerül, a nő kérheti a válást, azon az alapon, hogy férje kegyetlenül bánt vele vagy elhidegült tőle (természetesen egy férfi sokkal könnyebben elválhat, mint egy nő). Válás esetén a nő dönthet úgy, hogy hazamegy a családjához: ebben az esetben magával viheti a házasság alatt általa gyűjtött vagyont, és még a hozományát is visszakövetelheti. Ráadásul a fiai hétéves korukig, a lányai pedig serdülőkorukig vele maradhatnak. Ha a feleség meghal, női rokonai nevelik tovább a gyerekeket.

A házas nőnek joga van kiválasztani a fia jövődöbelijét, és a fiú házassága után is ő marad a ház első számú aszszonya. A fiatal feleségnek – őszinte bánatára – meg kell várnia, amíg az anyósa helyet foglal az asztalnál, és csak utána ülhet le ő is enni. Ráadásul addig nem szedhet magának, amíg anyósát ki nem szolgálták.

Bár az iszlám megengedi a többnőséget, a legtöbb férfi monogám kapcsolatban él. Egyszerűen nem engedhetik meg maguknak, hogy minden feleségük önálló háztartást kapjon. Ez azonban semmiképpen sem jelenti, hogy a török férfiak velük egyenrangúként kezelnék a nőket. Amikor az ír Lord Charlemont – aki turistaként jutott el az Oszmán Birodalomba – megkérdezte janicsár szolgáját, hogy találkozhat-e a feleségével, félreérthe-

III. Az Hagia Szophia lenyűgöző kupolája magasan a háztömbök fölé emelkedik. Az előtérben sétálgató törököket látunk

VI–VIII. Izniki kerámiák. (balra fent) Ez a palack az izniki kerámiaművészet fénykorából, a 16. század végéről való. (jobbra fent) Finom virágmintákkal díszített izniki váza a hagyományos kék, zöld és piros színekben. (jobbra) A legszebb izniki kerámiák túlnyomó részét a legkedveltebb oszmán minták, különféle virágok díszítik

SZULTÁNOK, NAGYVEZÍREK, KÖVETEK ÉS JANICSÁROK

Én, a szultánok szultánja, az uralkodók uralkodója, a földkerekség minden királyának megkoronázója, Isten földi árnyéka.

NAGY SZULEJMÁN LEVELEINEK KEZDŐ SZAVAI

A SZULTÁN

A szultán az Oszmán Birodalom legfelsőbb ura mind vallási, mind világi ügyekben, és minden alattvalója engedelmességgel tartozik neki. Minden törvény a szultántól ered, ő a kalifa – vagyis a legfelső vallási vezető – és a hadsereg főparancsnoka. A jelenlegi szultán, I. Mahmud a világtörténelem egyik leg-sikeresebb dinasztiájának tagja. A XIV. századi kezdetektől az oszmán szultánok (akik először bégnék neveztek magukat) kiváló és agresszív uralkodónak bizonyultak, meghódították Anatóliát és a Balkán-félsziget nagy részét. Az 1453-tól, Konstantinápoly meghódításától számított száz év során egyetlen hatalom sem volt képes ellenállni a szeregeit vezető uralkodónak. A birodalom Nagy Szulejmán (1520–1566) alatt érte el legnagyobb kiterjedését.

A szultán egyre inkább elérhetetlen személlyé vált, és egyre több időt töltött a Topkapi palota nyújtotta gyönyörök kiélvezésével. A külvilág számára az uralkodó nagyon távoli fi-

A SZULTÁN CÍMEI

A szultánok mindig nagyra tartották magukat, és ez a címeikben is tükröződik.

Legkedvesebb címük a *padisah*, vagyis „a legfőbb uralkodó” – Európában ezt a címet Grand Turknek vagy Grand Signiornak fordítják. Miután I. Szelim 1517-ben meghódította Egyiptomot, a szultánok az iszlám kalifájának is nevezik magukat (a cím azt jelenti, „a hívők parancsnoka”). Emellett további vallási címek is vannak: „a világ ura prófétájának utóda”, illetve a „Mekka, Medina és Jeruzsálem szent városainak őrzője”.

A szultán rengeteg egyéb címe közé tartozik az „Oszmán házának uralkodója”, a „szultánok szultánja”, a „kánok kánja”, valamint „a Vörös-, a Fekete- és a Fehér-tenger ura”.

A leghatásosabb cím azonban mindenképpen az „Isten földi árnyéka”.

gura. Nagyon kevesen hallották őt a saját fülükkel annak ellenére, hogy jelen van az audienciákon, a pénteki imákon, és a Boszporuszon sikló kajikjában ülve szokott gyönyörködni a tengerben – természetesen mindig mesés, arannyal és ékkövekkel kirakott ruhát öltve magára.

I. Mahmud 1730-ban, minden előzmény nélkül került a trónra, amikor nagybátyját, III. Ahmedet megfosztták a rangjától. 34 éves volt, és előtte hétéves korától lényegében börtönben lakott: a Topkapi félhomályos helyiségeiben, amelyeket a szultán nem kívánatos testvéreinek és fiainak tartottak fenn. Ennélfogva tökéletesen felkészületlen volt az uralkodásra. Azonban amikor beszállt a szultánt megbuktató felkelés vezetőivel – akik megölték a nagyvezírt és a birodalmi flotta parancsno-

kát is –, bizonyította, hogy rátermett vezető, és megsemmisítette a lázadókat. Uralkodásának első néhány évében több felkelés tört ki, de mindegyiket kegyetlenül elfojtották. A szultánt azzal vádolták, hogy „a szelek játékszere”, és túlságosan is függ anyjától, Szalihától, valamint főeunchjától, a szerencsen Hadzsi Besir agától. Ez talán megmagyarázza, miért tett el annyi nagyvezírt az útból uralkodása alatt.

Mahmud idén ötvenéves. Bár Lord Charlemont azt írta róla, „kellemes

A hatalmasok akkor a leghatalmasabbak, amikor a gyengék segítségére sietnek.

I. MAHMUD KEDVENC MONDÁSA

AZ ÖRÖKLÉS SZABÁLYAI

*Bármelyik fiamat tegye szultánná
Allah, úgy helyes, hogy a világ
rendjének megfelelően a testvéreit
mészárolják le.*

HÓDÍTÓ MEHMED

A birodalomban ismeretlen az elsőszülöttség joga, így a szultán bármelyik fia trónra léphet.

Hódító Mehmed vezette be a testvérgyilkosság intézményét: amikor az új szultán trónra lépett, azonnal elrendelte, hogy végezzék ki az összes testvérét, mégpedig egy selyemzsinórral, elkerülendő az uralkodói vér hullását.

I. Szelimtól kezdve (meghalt 1520-ban) a szultánok nem kötöttek többé dinasztikus házasságokat. Ehelyett a hárem rabszolgái közül válasz-

tottak maguknak feleséget, akik mind megtért hitetlenek voltak.

A hárem az intrikák melegágya volt, mivel a nők mindent megtettek, hogy az ő gyermekük legyen a következő szultán.

Amikor 1603-ban I. Ahmed került a trónra, a testvérgyilkosság „törvényét” felváltotta a bebörtönzés szokása – a nem kívánatos rokonokat a Topkapi-palota „Ketrec” részébe zárták.

*Hadd egyem meg a gesztenyét,
utána megfojthattok.*

III. MURÁD EGYIK FIÁNAK UTOLSÓ SZAVAI (MURÁDNAK HÜSZ FIA VOLT, KÖZÜLÜK TIZENKILENCET KIVÉGEZTEK APJUK HALÁLA UTÁN – A HUSZADIK FIÚ PARANCSÁRA, AKI III. MEHMED NÉVEN LÉPETT A TRÓNRA)

Nagy Szulejmán volt a legsikeresebb oszmán szultán. A háttérben a Szulejmán-mecset látható

arcú, méltóságteljes férfi”, valójában a szultán púpos és rövid a lába. Szerencsére a testi fogyatékoságai nem látszanak annyira, amikor lovon ül – és az alattvalói általában így látják. Mahmudnak van még egy hibája: orvosai hiába itatták mindenféle bájitalokkal, nem született gyermeke. Miután alaposan megvizsgálták a horoszkópját, az asztrológusai kimondták, hogy soha nem fog gyermeket nemzeni a szárazföldön. Emiatt egy sor ágyast vittek fel a hajójára, sőt a Boszporuszon külön kis épületet emeltek a szultánnak. A vízparton számtalan

örömtanyát építettek neki, ilyen például a Gyönyör háza vagy a Vágy háza. Mindazonáltal az érzéseket ingerlő praktikák közül a mai napig egyetlen sem bizonyult sikeresnek.

Bár a szultán a Topkapi elzárt világában él, tisztában van azzal, hogy néha meg kell jelennie az alattvalói előtt. Erre vannak hivatalos események, például a pénteki mecsetlátogatás. Mindenki tudja, hogy a szultán milyen útvonalon megy végig, így alattvalóinak lehetőségük nyílik, hogy kérvényt nyújtsanak be a szultánnak – amelyet ő a lován ülve, nyájasan át-

AMIT LÁTNI KELL

Isztambul látnivalóinak gazdagsága valósággal elárasztja az ide látogatót. A legszebb látványosságok java része a Topkapi palota mellett elterülő Szultánahmed nevű negyedben van. Ebben a fejezetben bemutatunk majd nagyszabású épületeket (Hagia Szophia, Kék mecset, Szulejmán-mecset) és sokkal kisebbeket is (Kis Hagia Szophia vagy más néven Szent Szergiosz és Bakkhosz-templom, a Kárije-mecset és a Rusztem pasamecset). Az említettek közül három (Hagia Szophia, Kis Hagia Szophia és a Kárije-mecset) bizánci templom volt, ami jelzi, hogy Isztambul történelme milyen gazdag és régi időkre nyúlik vissza. Mindazonáltal nagyon óvatosnak kell lennünk, ha meg szeretnénk látogatni ezeket a mecseteket: csak muszlimok léphetnek be, ezért legjobb, ha álruhát öltünk, és kísérről magunk mellé veszünk egy szimpatikus muszlimot, aki megmutatja, hogyan kell viselkednünk a mecsetekben. És persze semmiképpen se menjünk pénteken, és különösen ne imaóra idején. A vallási rendeltetésű

épületek mellett olyan látványosságok kerültek be ebbe a fejezetbe, amelyek a város kultúrájának hihetetlen gazdagságát mutatják be: az ókori Hippodrom, a lenyűgöző külső falak, az elképesztően gyönyörű Dzsagaloglu-fürdő és a Galata-torony – megbízható irányjelzőnk, bárhol is járunk a városban.

HAGIA SZOPHIA

A törökök Ajaszofíának ejtik, és ez Isztambul legnagyobb mecsete – legalábbis a muszlimok szerint, bár a keresztényeknek biztosan más a véleményük. Ők ugyanis nem felejtik el, hogy

1000 éven át valószínűleg a kereszténység legnagyobb temploma volt. A fenséges templom Jusztinianosz császár megbízásából épült 532 és 537 között – máig megsüvegelendő mérnöki teljesítmény.

A bizánciak szemében a „szent bölcsesség” temploma hatalmas, lapos kupolájával

„a földre szállt mennyország, Isten dicsőségének trónusa”. Ezt kétségkívül tanúsította a templom, hiszen a csodával határos módon egyetlen földrengés

Végre eljött a hajnal. A nem-rég befejezett templom hatalmas ajtaja felnyögött, ahogyan a császárt és a népet hívogatva elfordult a sarkain. Amikor meglátták a templom belsejét, és a nap beragyogta az épület csodáit, minden szomorúság eltűnt az ott levők szívéből.

PAULOSZ SZILENTIARIOSZ BESZÁMOLÓJA 563 KARÁCSONY HAJNALÁRÓL

JUSZTINIANOSZ

A Bizánci Birodalom Jusztinianosz császár alatt (527–565) érte el legnagyobb kiterjedését. Briliáns tábornokai, Beliszariosz és Narszész visszahódították a Római Birodalom hatalmas területeit: a Balkán-félszigetet, Itáliát, Szíriát, Palesztinát, Észak-Afrika jelentős részét és az Ibériai-félsziget déli felét. Jusztinianosz nagy törvényalkotó volt: ő gyűjtette össze a római törvényeket *Corpus Juris Civilis* néven.

A császár méltó társra talált Theodóra császárné személyében.

A császárné fiatalkorában meglehetősen beleváló életet élt: azt mesélték, hogy egykor, kurtizánként, nemigen akadt olyan figura, amit ne ismert volna. Prokopiosz azt írta *Titkos történet* című munkájában, hogy Theodóra egyetlen dolgot bánt egész életében: azt, hogy Isten csak három nyílást adott neki a gyönyörök kiélvezésére.

Jusztinianosz uralkodása a művészet aranykora volt, legnagyobb műve az Hagia Szophia monumentális épülete.

Alattvalói kevésbé voltak lelkesek a művészetpártolásra elvert hatalmas összegek miatt, és az elégedetlenkedők fontos szerepet játszottak a Nika-felkelés kirobbantásában.

A templom hosszú történelmének leginkább szívzsongató pillanata 1453. május 28-a éjszakáján jött el, amikor XI. Konsztantinosz, az utolsó bizánci császár, a város rettegő népével együtt a templomba ment, hogy csendben imádkozzon, miközben a falakon kívül az oszmán hordák gyülekeztek. Másnap reggel a császár a bástyákon halt meg az utolsó oszmán támadásban. Amikor Hódító Mehmed belovagolt a városba, tudomást sem vett győzedelmes csapatairól, amelyek fosztogatták és pusztították Bizáncot, hanem egyenesen az Hagia Szophiába ment, hogy ott ünnepelje meg győzelmét, és azonnal elrendelte, hogy a templomot alakítsák át mecsetté.

A muszlimok és a keresztények egyaránt nagyra tartják az építészeti remekművet, és egyik vallás hívei sem fukarkodtak a díszítésekkel. A középhajóban és a karzaton megcsodálhatjuk a párját ritkító bizánci mozaikokat, a piros és zöld porfirból, illetve az ereszt ókori márványból készült oszlopokat, amelyeket hihetetlen finomságú faragások, akantszlevelek és más, növényi díszítőelemek gazdagítanak. A mozaikokon a legrosszabb emlékü császárok is ragyognak. Itt van például VI. Leó, akinek négy felesége volt, illetve a testvére, Alexandrosz, aki rövid uralkodás után halt meg, mert egy intenzív lovaspólómeccset követően szélhűdést kapott. És ne felejtkezzünk meg Zoé császárnőről sem, akit ellenségei azzal vádoltak – nem minden alap nélkül –, hogy nimfomániás örült. A császárok

sem tett benne kárt. A görögök máig is büszkék arra, hogy a bazilika – illetve a mecset, hiszen most így kell hívniuk – a téli napforduló hajnalán felkelő napra néz, nem pedig Mekka felé, amerre az összes többi mecsetet tájoltak.

*Az Hagia Szophia belső tere még fen-
ségesebb, mint a külső megjelenése.
Megdöbbenő, de az épület több mint
1200 éves, és csupán 300 éve szolgál
mecsetként*

és császárnők valaha egy márvány-
lapokkal kirakott négyszögben ültek
csodás trónjukon. A négyszögben ta-
lálható a „világ köldöke”, nem messze
innét olvas fel ma az imám a Korán-

IX. Vanmour képén a holland követ, Cornelis Calkoen látható III. Ahmed audienciáján a Topkapı palotában 1727-ben

XVIII. Egy ünnepség során III. Ahmed szultán a jaliyából nézi a Boszporusz fölött egyensúlyozó kötéláncosokat